

Fundering en casco van de Synagoge van de Portugees-Israëlitische gemeente in Amsterdam worden grondig gerestaureerd. Aannemer Konst & Van Polen werkt samen met dertien 13 onderaannemers aan het herstel van het 17de eeuwse godshuis.

‘Voor elk probleem is een oplossing te vinden’

Mario Silvester
Amsterdam - Groene steigerdoeken verhullen de contouren van de gebedsruimte van de Portugees-Israëlitische Synagoge aan het Jonas Daniël Meijerplein in Amsterdam. Bestelwagens blokkeren de zijingang. Tientallen restauratievaklieden brengen het gebouwencomplex terug in de oorspronkelijke staat.

In de voormalige rouwkamer van het gebedshuis staan zes dikke rollen Isover verpakt in geel plastic. Door de kieren van de blindering die als bescherming voor de ramen van de ruimte is geplaatst, valt een zwak straaltje zonlicht op het isolatiemateriaal.

Hoofduitvoerder André van de Blonk loopt er nonchalant aan voorbij. De restaurateur van Konst & Van Polen uit Westwoud wijst op een ongeblindeerd raam met uitzicht op de Muiderstraat. "Daar komt kogelvrij glas in", zegt hij. "Met een gewicht van tussen 300 en 400 kilo en 25 millimeter dik. We voorzien meer dan twintig ramen van dat soort glas." Met een glimlach: "Het vereist een stevige draagconstructie. Anders zakkt het raam een, twee, drie naar de kelder."

De restauratie van het synagoge-complex, onder leiding van architectenbureau Rappagne & Partners, is een stevige klus. Als later dit jaar de bouwvakkers zijn vertrokken, moet het er weer uitzien zoals in 1675 toen het door de architect Elias Bouman en stadsbouwmeester Daniël Staalpaert werd opgeleverd.

De aandacht richt zich in het bijzonder op het casco en het fundament. Zo worden de bijgebouwen rondom de gebedsruimte voorzien van een nieuwe fundering. "Dat moest voorzichtig gebeuren om de gebouwen niet te beschadigen. We hebben daarom 105 Schroefinjectiepalen aangebracht", legt Van de Blonk uit. "Voordat we daaraan begonnen, is een damwand

Hoofduitvoerder André van de Blonk plaatst kanttekeningen bij eerdere restauraties.

De Portugees-Israëlitische Synagoge aan het Jonas Daniël Meijerplein wordt voor de derde keer binnen een halve eeuw ingrijpend gerestaureerd. Foto's: Ronald Bakker

geslagen, zijn kelders verdiept en honderden kuubs beton en zand grond verwijderd." Inmiddels zijn de nieuwe funderingen van de bijgebouwen gereed. "We zijn er een half jaar mee bezig geweest. De gevels kunnen nu niet meer zakken." Een gevolg is echter wel dat de muren van de panden voor altijd enigszins bol zullen blijven staan.

"Ik heb steeds weer het wiel moeten uitvinden"

Tijdens de restauratie worden in de verdiepte kelders van de bijgebouwen expositieruimten aangelegd. Daar worden straks kostbare rituele voorwerpen geëxposeerd. Om te voorkomen dat deze kwetsbare cultuurschatten schade lijden, worden de schatkamers voorzien

van klimaatbeheersing. Het is een moeilijk onderdeel van de restauratie. "Dat soort installaties wordt aangelegd in een soort kruipdoorsluitconstructie. Dat kan niet anders omdat we terdege rekening houden met de monumentale status van de gebouwen. Er moet veel worden vernieuwd, maar er mag eigenlijk niks veranderen. En dat maakt het tot een ingewikkelde klus", vertelt de hoofduitvoerder terwijl hij door de met bouwlampen verlichte gewelven van het complex loopt. Hij geeft en passant een timmerman een paar aanwijzingen en prijst het werk van een installateur die druk doende is met het aanbrengen van de luchtkoeling. "Ik heb steeds weer het wiel moeten uitvinden. Dit kon niet. Dat mocht niet. Zus werkte het niet. Zo lukte het niet." Trots om zich heen kijkend: "Toch lopen we precies op schema. Voor elk probleem is uiteindelijk een oplossing te vinden." Het karwei waarvoor Konst & Van Polen, onderaannemers meegerkend, dagelijks zo'n 35 vaklieden

inzet, kost ruim 7 miljoen euro. Het geld wordt door verschillende partijen opgehoest. Zo tasten onder meer de gemeente Amsterdam, het Nationaal Restauratiefonds en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in de buidel. En dat is niet voor het eerst. Na de Tweede Wereldoorlog is het monumentale bouwwerk reeds twee keer eerder onder handen genomen. In 1966 werd de kap hersteld en tussen 1978 en 1993 vond eveneens een grote restauratie plaats.

Van de Blonk plaatst kanttekeningen bij die eerdere restauraties. Hij wijst naar de kap van een van de bijgebouwen. De aanpassingen die de nok destijds heeft ondergaan, contrasteren met de oorspronkelijke bouwwijze. "Daar gaan we iets aan doen. Als we straks klaar zijn zie je er niks meer van." Een eerder op de stalen kozijnen aangebrachte verflaag kan zijn goedkeuring al evenmin wegdragen. "Ze hebben de verkeerde lak gebruikt, waardoor het spel de ondergrond verstikte en er weer

vanaf kwam met behoorlijke schade als gevolg. Nu gebruiken we verf die kan doorlichten, dan komen dat soort problemen niet meer voor." Glimlachend vertelt hij hoe tijdens een eerdere opknappbeurt ventilatieroosters in vloeren werden aangebracht om de kelders beter te laten ventileren. Met als resultaat een volkomen onbedoeld effect. "Als het vriest worden de kelders snel te koud en als de zon schijnt, al even snel te warm. Die roosters halen we er nu dus weer uit."

Waterput

Tijdens de werkzaamheden bleven archeologische verrassingen niet uit. Zo werd tijdens graafwerkzaamheden onder de toegangspoort een waterput ontdekt. De bouwvakkers staakten hun werk en haalden de archeologische dienst van de gemeente Amsterdam erbij.

Daarmee hebben we gelukkig heel goed samengewerkt. Ze waren snel ter plaatse en ook weer snel klaar met hun onderzoek. Het gaf dus nauwelijks opont houd." De put bleek niet zo bijzonder te zijn dat hij moest worden bewaard. "Hij is gefotografeerd en grondig gedocumenteerd. Daarna konden we verder gaan met ons werk." Anders lag het met de spaarbogen die tijdens graafwerkzaamheden revoorschijn kwamen. "We wisten dat die er nog moesten zijn, maar toch was het bijzonder toen we ze vonden. Ze worden allemaal behouden. Een aantal maken we zichtbaar, de overige dekken we af, zodat ze in ieder geval worden gehandhaafd."

Hij kijkt kritisch om zich heen. "Als je hier over een half jaar terugkomt, is alles weer zoals het hoort te zijn. Dan zie je niks meer van alle rommel die we hier hebben gemaakt. Vanaf dat moment kan de synagoge er weer vele jaren tegen."

Tijdens het restaureren kwamen oude spaarbogen tevoorschijn.

Een restauratieschilder vervangt de verflaag op de stalen kozijnen.